

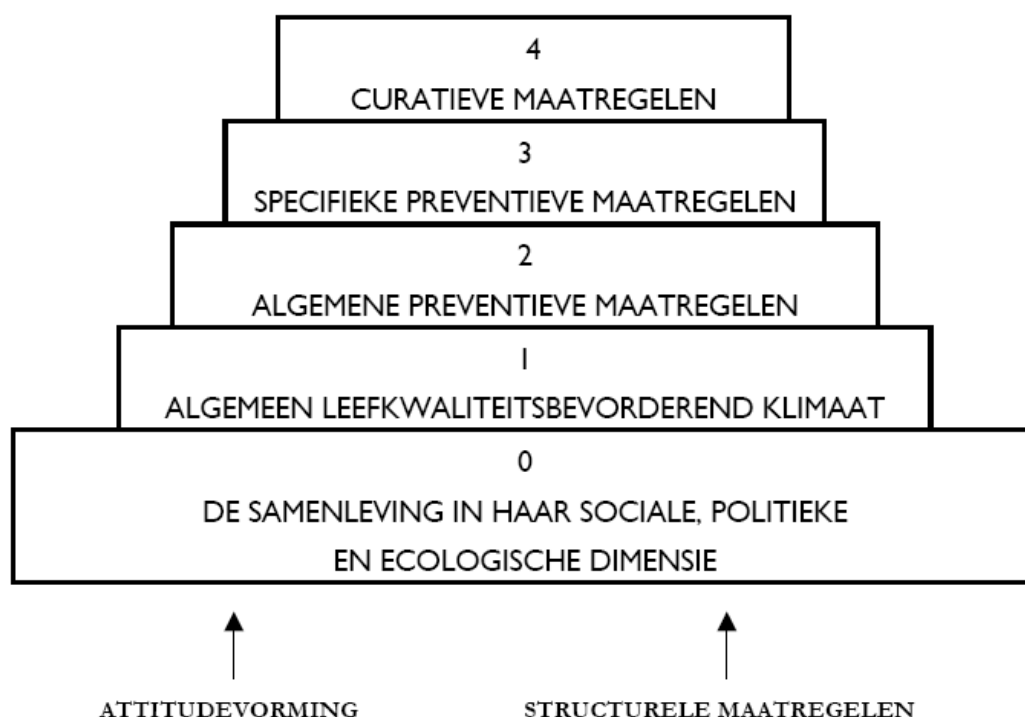
Preventie en remediëring van studie- en gedragsproblemen – voor tweede en derde graad s.o.

Wat? Visie op preventie en remediëring van studie- en gedragsproblemen

De hier gehanteerde visie op preventie en remediëring houdt in dat scholen/leerkrachten op een systematische manier nagaan hoe elk van de leerlingen het maakt op leer- en ontwikkelingsvlak, met inbegrip van het sociaal-emotionele, het motivationele en de vakoverschrijdende competenties. Deze systematische, bredere en diepere kijk op de leerlingen zou aan de basis moeten liggen van elk remediërend en preventief handelen.

Een samenhangend en evenwichtig remediërend en preventief beleid moet twee doelen voor ogen houden: zo komt het er op aan de basisaanpak van de school te optimaliseren. Tegelijk dient werk gemaakt van de noden en de ondersteuning op maat van 'zorgleerlingen'.

De preventiepiramide (zie schema) van dr. Johan Deklerck (KULeuven) laat ons toe beide 'brandpunten' voor ogen te houden. Dit recent ontwikkelde kader integreert verschillende, complementaire actieniveaus en laat toe een integraal beleid van preventie en remediëring te organiseren en/of te evalueren.

De preventiepiramide kan scholen helpen om hun beleidsvoerend vermogen te verstevigen. Zo wordt de wenselijkheid onderstreept van een omvattend schoolbeleid waarin vier actieniveaus elkaar aanvullen en versterken. Volgende interventieniveaus verdienen aandacht:

1e: de uitbouw en het in stand houden van een positief schoolklimaat. Dit laat zich onder andere kenmerken door hoog welbevinden, degelijke communicatie, participatie en positieve betrokkenheid

op het schoolgebeuren;

2e: het tot stand brengen van een degelijk en met visie onderbouwd ondersteuningsbeleid ten aanzien van alle actoren. Dit betekent concreet competentieontwikkeling, versterken van het draagvermogen en uitbouw van een professioneel netwerk, ondersteunend nascholingsbeleid...;

3e: het doelgericht anticiperen op sluipende of mogelijke problemen door gericht in te zetten op zoveel mogelijk elementen die probleemvoorkomend zijn. Hier is de aanpak meer doelgroepgericht en komen vooral de risicofactoren en de risicodragers in het vizier;

4e: het doelgericht aanpakken van bestaande problemen door werk te maken van maatregelen die deze problemen indijken, oplossen en/of in de kiem smoren. In het ideale geval hebben deze probleemoplossende maatregelen tevens een preventief effect.

Dat deze vier actieniveaus in beeld komen, vloeit voort uit de bevinding dat een omvattend en effectief preventie- en remediëringsbeleid niet mag beperkt blijven tot het inperken van risico's en het bekampen van 'hangende' of al bestaande problemen (niveaus 3 en 4). Een stevige, niet-probleemgerichte onderbouw die de draagkracht van de betrokkenen versterkt, bijdraagt tot de effectiviteit van het schoolgebeuren en het leefklimaat van de klas of de school in gunstige zin beïnvloedt, is eveneens noodzakelijk.

Ten slotte moet onderstreept dat elke school er baat bij heeft te kunnen terugvallen op een ondersteunend of flankerend netwerk van personen of organisaties die de schooleigen competenties aanvult of versterkt. Als ook die voorwaarde is vervuld, wordt het mogelijk voor de school om elke leerling optimaal te ondersteunen, zelfs al loopt de ontwikkeling niet van een leien dakje.

Hoe? Implicaties voor de praktijk, pijlers van een beleid

Breed en diep kijken is nodig om problemen in een zo vroeg mogelijk stadium te voorkomen. In geval ze dan nog de kop opsteken komt het er op aan alle relevante informatie op een systematische manier te verzamelen en zodoende tot een verantwoorde analyse te komen. Observaties, gesprekken met leerlingen, instrumenten voor zelfevaluatie, toets- en testresultaten en besprekingen met ouders en met de klassenraad zijn de belangrijkste bouwstenen die toelaten inzicht te krijgen in de situatie en het groeiproces van leerlingen.

Het gaat er om 'de hele leerling' in beeld te krijgen, verder te kijken dan de moeilijkheden die zich in en om de leerling aftekenen en na te gaan welke 'hefbomen' en 'stapstenen', krachtige of positieve elementen er nog zijn. Stigmatisering en overproblemativering zijn valkuilen die we in elk geval moeten vermijden. Daarom is het goed dat eerst en vooral gezocht wordt naar maatregelen die ten goede komen aan alle leerlingen maar bijzonder nodig/wenselijk zijn voor de doelgroepleerlingen zoals sturen, begrenzen, steunen, of stimuleren.

Elk initiatief op vlak van preventie of remediëring krijgt betere slaagkansen wanneer kan gerekend op de instemming en - beter nog - de effectieve steun van meerdere actoren. Alleen daarom is het belangrijk om tegelijk werk te blijven maken van een positief klas- en schoolklimaat. Zo'n context oliet de zorgstructuur, voedt de cohesie en draagt bij tot een minder gespannen of krampachtige aanpak. Scholen zullen dus moeten inzetten op een viertal sporen: het spoor van de individuele leerling die 'in moeilijkheden' is, het spoor van de leerkracht, het spoor van de klasgroep en het spoor van de algemene aanpak op de school.

Een omvattend schoolbeleid op het gebied van preventie en remediëring van leer- en

gedragsproblemen kan niet anders dan veelsporig zijn. Het betreft bovendien een combinatie van preventie- en remediëringsgerichte acties.

Het concrete effect van al deze maatregelen wordt niet uitsluitend bepaald door hun aard, inhoud of vorm. Hun succes is bovendien in aanzienlijke mate afhankelijk van beleidsgebonden factoren. Andere contextgebonden elementen zoals de infrastructuur, de instroom leerlingen, de toegekende middelen... spelen een betekenisvolle rol.

Hoe? Breed observeren: het vertrekpunt

In het beleid staat niet de school maar staan de leerlingen centraal, samen en als individuele persoon. Om hen is het te doen. Loopt het fout, dan gaat het er in de eerste plaats om een zo breed mogelijke kijk te krijgen op wat zich voordoet: breed observeren leidt tot 'overzicht'. En zonder overzicht krijgt men geen uitzicht op gepaste interventies of - in onderwijstermen - remediërende maatregelen.

'Inzicht' verwerven lukt het best wanneer men oog heeft voor het gehele functioneren van de leerlingen. Inzicht omvat dan een analyse maken en een diagnose stellen. Wat betekent dat men verder kijkt dan de persoon van de leerling. De 'relatievelden' waarin hij/zij beweegt, helpen ons genuanceerder en diepgaander te kijken naar wie de leerling is en welke hindernissen en kansen er voor hem of haar liggen.

Leer- en gedragsmoeilijkheden haken in de meeste gevallen in elkaar en vertalen zich in een verstoord – 'de-link-went' of respectloos – omgaan met zichzelf en de omgeving. Niet zelden zijn verstoorde relaties de oorzaak van het minder goed tot problematisch functioneren binnen de school. Omgekeerd leiden studie- of leerproblemen tot spanningen in en om de leerling.

Hoe? Complementaire hulp- of zorglijnen

Voor een optimaal gebruik van de aanwezige competenties om leer- en gedragsmoeilijkheden te helpen voorkomen of aanpakken kan de school terugvallen op een aantal complementaire en elkaar versterkende zorg- of hulplijnen. Het belang van een positief leefklimaat en de daaraan gekoppelde keuze voor een participatieve schoolcultuur zetten ons op het spoor van volgende vier hulp- en ondersteuningslijnen:

- Nulde lijnshulp: omvat alle directe, vaak informele en spontane hulp/ondersteuning die uitgaat van leeftijdsgenoten, toevallige bijstaanders of betrokkenen. Deze 'hulp'/ondersteuning gebeurt op basis van vrijwilligheid en kenmerkt zich door haar laagdrempelig karakter. We denken aan vertrouwensleerlingen, peter-/meterschap, peerbemiddeling, 'befriending'...
- Eerste lijnshulp: gaat uit van leerkrachten of opvoeders die, gezien hun positie, een deel van de verantwoordelijkheid op zich nemen zoals veilig stellen, opvangen, doorverwijzen, verzorgen...
- Tweede lijnshulp: is gelinkt aan personen die zich in het bijzonder inlaten met de zorg en het ondersteunen van leerlingen en daartoe extra toegerust zijn qua tijd, vorming, statuut...
- Derde lijnshulp: gaat om professionele hulpverleners, vaak met specialisatie, waarop de school kan terugvallen wanneer het haar aan kennis of deskundigheid ontbreekt. Deze 'lijn' bestaat uit schoolexternen.